

Наконечний І.А., Вастерова М.Д., Чирка Ю.В., Іванова І.М.
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», Київ, пр.Берестейський 37,
email: nakonechnyi.illia@lil.kpi.ua

КЛАСТЕРНИЙ РОЗПАД: ЩО ЗНАХОДИТЬСЯ МІЖ АЛЬФА РОЗПАДОМ ТА СПОНТАННИМ ПОДІЛОМ?

Анотація. Проведено аналіз сучасного розуміння поняття кластерного розпаду та експериментальних досліджень цього напрямку. Сформувано основні проблеми подальшого вивчення даного класу розпадів.

Abstract. This work provides general information about the concept of cluster decay and experimental studies. Also we tried to formulate main problems for further research.

Ключові слова: кластерний розпад, кластер, радіоактивність.

Keywords: cluster decay, cluster, radioactivity.

Нині кластерний розпад має широке застосування, зокрема для розуміння ядерних реакцій та властивостей ядра [1]. Саме тому для нового етапу ядерної фізики, застосування теорії кластерного розпаду залишається актуальним. Метою цього дослідження є розкриття теорії, що пов'язана з даним типом ядерних процесів та прогнозування подальших можливостей застосування знання про кластерний розпад.

Кластерний розпад — це ядерний процес, проміжний між альфа-розпадом і спонтанним поділом, під час якого радіоактивний атом випускає кластер (нове структурне утворення нейтронів і протонів, котре більше за альфа-частинку, проте менше за подвійний фрагмент поділу).

Хоча термін “кластерний розпад” технічно включає альфа-розпад, вони зазвичай розглядаються окремо, оскільки останній більш поширений. Рідкісність цього процесу пояснюється тим, що кластерна радіоактивність маскується кількома α та β^- розпадами. Окрім цього він – також обмежений у області важких атомів, які мають енергію, щоб викинути частину свого ядра.

Розпад кластерів помітно відрізняється від спонтанного поділу. У разі спонтанного поділу буде багато різних видів дочірніх продуктів. При розпаді кластера завжди випромінюється одна й та сама частинка. Спільним для

кластерного та α - розпадів є бар'єрний механізм реалізації кінцевого стану: утворення альфа-частинок або ансамблю різних фрагментів ділення.

Для пояснення кластерної радіоактивності використовують поєднання адіабатичних та неадіабатичних підходів залежно від маси випромінюваного кластера. При цьому маса $A \sim 35$ стає критичним f параметром переходу між цими підходами.

Для проблем кластерної радіоактивності цікаво досліджувати ймовірності виходу фрагментів поділу важких ядер і встановлення факторів впливу на це дослідження. Таке завдання може бути вирішене в рамках наближення після поділу, коли конкретні характеристики розподілу маси або заряду визначаються відповідно до характеру термодинамічного впорядкування продуктів поділу ядра.

Досліджуючи залежності ймовірностей (P) виходів різних фрагментів поділу з зарядовим числом Z_i для урану, видно, що результати не дуже чутливі до ізотопного складу урану (^{233}U , ^{234}U , ^{235}U чи ^{238}U); однак на них дуже впливають параметри збудження розщеплюваного ядра.

Ступінь збудження ^{234}U надає особливий вплив на "врожайність" фрагментів поділу ядра. З переходом від «холодної» ($t = 0,5$ MeV) до «гарячої» ($t = 2,0$ MeV) стадій поділу, збільшується ймовірність кластерів, що утворюються внаслідок розпаду.

Уперше кластерну радіоактивність було передбачено у працях Сандулеску, Поенару, Грейнер 1980 р. [2]. Чотири роки потому Роуз і Джонс з Оксфордського університету повідомили про свій експеримент із кластерної радіоактивності з материнського ядра [3].

Розрахунки систематичного режиму розпаду кластера були показані в [4]. З ASAF (analytical super asymmetric fission – аналітичне супер асиметричне ділення) [5], що моделює період напіврозпаду всіх комбінацій (близько 10^5) пари фрагментів $^{A_e}Z_e$ та $^{A_d}Z_d$ з зарядовим числом кластера $2 < Z_d < 28$ для кожного ^AZ . Найкоротший період напіврозпаду відповідає α – розпаду, для ^{14}C (для ізотопів Ra) або ^{24}Ne (для ізотопів U) кластерам.

Потрійний поділ є порівняно рідкісним (від 0,2% до 0,4% від загальної кількості подвійних явищ поділу) різновидом ядерного поділу, під час якого утворюються три заряджені продукти [6]. Найменший із заряджених продуктів може варіюватися від такого малого заряду та маси, як один протон ($Z = 1$), до такого великого фрагмента, як ядро аргону ($Z = 18$), або навіть

більше. Найпоширенішим дрібним уламком є гелій-4 (близько 90% від загального виходу).

Отже теорія кластерного розпаду допомагає нам краще досягнути деякі космологічні процеси. Наприклад, його використання можна застосувати для дослідження еволюції зір та формування ядерних елементів у них. Також він може мати важливі наслідки і в контексті ядерної енергетики. Дослідження кластерного розпаду можуть також допомогти в розробці нових методів отримання ядерної енергії за допомогою ядерних реакторів, в основу яких покладено ці процеси.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] A. D. Skorbun, O.A. Kuchmagra, G.I. Odinokin, V.T. Maslyuk, M.I. Romanyuk. “*On the possibility to detect acts of cluster decay of atomic nuclei by the methods of noise diagnostic*”. Problems of atomic science and technology (ISSN 1562-6016). №3 (127). p.143-147. (2020).
- [2] Sändulescu, A., Poenaru, D. N., & Greiner, W. “*New Type of Decay of Heavy Nuclei Intermediate between Fission and Alpha-Decay*”. Soviet Journal Particles and Nuclei, №11, p.528-541. (1980).
- [3] Rose, H. J., & Jones, G. A. “*A New Kind of Natural Radioactivity*”. Nature, vol. 307 (Issue 5948), p.245-247. (1984). doi.org/10.1038/307245a0
- [4] W. Greiner, M. Ivascu, D.N. Poenaru, A. Sandulescu in “*Treatise on Heavy Ion Science*”, vol. 8, editors by D.A. Bromley (Plenum, New York, 1989), p.641 doi.org/10.1007/978-1-4613-0713-6
- [5] D.N. Poenaru (ed.), R.A. Gherghescu. “*Nuclear Decay Modes*”. Journal of Nuclear Physics, Material Sciences, Radiation and Applications, vol.8, №1. p.65-70. (2020) doi.org/10.15415/jnp.2020.81008
- [6] Poenaru, D. N., Greiner, W., & Gherghescu, R. A. “*Energy Released in Ternary Fission*”. Atomic Data and Nuclear Data Tables, vol.68(1), p.91-147. (1998). doi.org/10.1006/adnd.1997.0758